

I

Πρώτη γενιά μεινασιτών

Οι Έλληνες της πρώτης γενιάς, που ήρθαν τη δεκαετία του '60 - 70, αναπολούσαν πάντα τα χρόνια της νιότης που πέρασαν στην πατρίδα. Στο μυαλό τους ήταν πάντοτε φυτεμένο το όνειρο της επιστροφής, γι' αυτό δεν μπόρεσαν να στεριώσουν στη Γερμανία και απέτρεπαν κάθε προσπάθεια προσαρμογής στον καινούριο τόπο όπου είχαν έρθει. Όλοι μιλούσαν για γυρισμό και γυρισμό δεν είχαν. Οι ανάγκες της ζωής ήταν μεγάλες. Τα χρήματα που έπαιρναν δεν τους επέτρεπαν να κάνουν σπατάλες, έπρεπε να κάνουν οικονομίες, ώστε να μαζέψουν κάτι για το μέλλον. Το χρήμα όμως που ήταν γλυκό και η ιδέα ότι θα γυρίσουν μια μέρα πίσω τους κράτησε για όλη τους τη ζωή στα ξένα. Προκειμένου να εξοικονομήσουν κάτι παραπάνω, στερούνταν ακόμη και τα πιο αναγκαία, την τροφή, τη θέρμανση, τον ρουχισμό.

Χρόνο με τον χρόνο η απόφαση του γυρισμού γινόταν νεφέλωμα, σύννεφο, όνειρο μιας μακρινής πατρίδας. Γιατί η Γερμανία από την αρχή τους ενέπνεε απόλυτη εμπιστοσύνη αν και δεν ξέρανε τη γλώσσα, βαδίζανε με σιγουριά τον δρόμο που τους είχε χαράξει. Η ζωή τους ήταν μεν μετρημένη και φτωχή, αλλά υπήρχε ασφάλεια στην ξένη χώρα.

Υπήρχε η σύνταξη που θα τους έδινε τη δυνατότητα να γυρίσουν πλούσιοι και αποκαταστημένοι με ένα εισόδημα στα γηρατειά. Πολλοί κατάφεραν να κάνουν το όνειρο πραγματικότητα και γύρισαν, οι περισσότεροι όμως όχι. Άφησαν στα εργοστάσια

της ξενιτιάς μια ζωή ξοδεμένη στο μεροκάματο και τις έξτρα εργασίες του Σαββατοκύριακου.

Δουλεύαμε πάρα πολύ εγώ κι ο άντρας μου. Αφού δεν είχαμε τα παιδιά κοντά μας, είπαμε να δουλέψουμε όσο μπορούμε περισσότερο να μαζέψουμε μερικά χρήματα παραπάνω και να φύγουμε. Εκτός από την κανονική μας δουλειά, καθαρίζαμε και γραφεία τα βράδια. Τότε δεν θέλανε χαρτιά στις έξτρα δουλειές, κι έτσι μπορούσες να πας συγχρόνως και σε δυο και τρεις δουλειές, έφθανε να μπορείς. Μετά που έπεσε ανεργία, ζητούσαν χαρτιά για να δηλώνονται στην εφορία, τα χρήματα που σου δίνανε.

Οι πρώτοι μετανάστες ήταν όλα παιδιά του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, παιδιά που μεγάλωσαν σε μια εποχή δύσκολη, μέσα στη φτώχεια, στην ανέχεια και στην αγραμματοσύνη. Τίποτε δεν ήταν εύκολο γι' αυτούς και το ξέρανε πως ο δρόμος της ξενιτιάς δεν ήταν ρόδινος, αλλά μόνο μια λύση. Ήθελαν να ξεφύγουν από την ανέχεια και τις στερήσεις, να διεκδικήσουν τα στοιχειώδη για τη ζωή και για το μέλλον των παιδιών τους. Σαν θείο δώρο ανοίχτηκε ο δρόμος της Γερμανίας και τον

Ελληνίδες εν ώρα εργασίας

ακολούθησαν. Από τη μια χαιρόντουσαν που έφευγαν, και από την άλλη κοιμματιάζόντουσαν που άφηναν πίσω τα παιδιά τους που έκλαιγαν και τους γέρους γονείς τους με ένα φορτίο στην πλάτη τους.

Τι ξέρανε τότε οι άνθρωποι αυτοί για την Ελληνογερμανική συμφωνία που υπογράφηκε το 1960, για την προσωρινή απασχόληση Ελλήνων εργατών, αφού πουθενά δεν είδανε να αναφέρονται οι όροι για την προστασία των εργατών; Ακούσανε για την ισχυρή χώρα, φάμπρικες, δουλειές, αρκετά χρήματα, και τρέξανε για να εξασφαλίσουνε ένα μεροκάματο. Πουλούσαν ό,τι είχαν και δεν είχαν, κατεβαίνανε στις μεγαλουπόλεις για να υπογράψουν ένα συμβόλαιο εργασίας και να φύγουν. Οι Γερμανοί γιατροί τους περνούσαν από φιλό κόσκινο, τους εξέταζαν από την κορφή μέχρι τα νύχια, ώστε να είναι ολόγεροι. Πόσοι κόπηκαν στην επιτροπή που δεν είχαν να φτιάξουν τα δόντια τους ή είχαν ένα παλιό σημάδι στο θώρακα...

Εμένα μου έλειπε ένα δόντι και μου είπανε να πάω να το περάσω πρώτα και μετά να ξαναπάω στην επιτροπή. Και πού να βρω χρήματα να το περάσω; Πήγα κι εγώ σε ένα γνωστό οδοντίατρο, τον παρακάλεσα να μου το φτιάξει για να φύγω και με τα πρώτα χρήματα που πήρα, του έστειλα τα χρωστούμενα.

Είχα ένα συμβόλαιο εργασίας στα χέρια μου το '62, μου το είχε στείλει ο αρραβωνιαστικός μου που είχε φύγει νωρίτερα από εμένα, αλλά στην επιτροπή, με έκοψαν οι Γερμανοί γιατροί. Έχω, μου είπαν, ένα παλιό σημάδι στον πνεύμονα, δεν κάνω για τη Γερμανία. Έκλαψα τότε πολύ, όχι για το σημάδι που είχα μα για τον αρραβωνιαστικό μου που με περίμενε. Ο Έλληνας γιατρός μου είπε πως τέτοια σημάδια έχουν χιλιάδες άτομα που υπόφεραν από την πείνα της Κατοχής. Αλλά βέβαια οι Γερμανοί δεν σκέφτονται τέτοια. Τους εργάτες τους θέλανε κατάγερους. Μετά, πήγα με τουριστικό διαβατήριο και τα κατάφερα να μείνω.

Τρεις δυνατότητες υπήρχαν τότε για να φύγουν εργάτες στη Γερμανία.

Ένας τρόπος ήταν να γραφτούν στο ευρέσεως εργασίας, να περάσουν από την επιτροπή Γερμανών γιατρών και, αν ήταν υγιείς, τότε τους επέτρεπαν να υπογράψουν ένα συμβόλαιο εργασίας από τα εργοστάσια και τις φίρμες που ζητούσαν ξένους εργάτες. Στη συνέχεια, έβγαζαν το διαβατήριο και αμέσως τους όριζαν την ημερομηνία αναχώρησης. Μερικές αποστολές έφευγαν κατευθείαν με το τραίνο και μερικές αποστολές έφευγαν με το καράβι τον «Κολοκοτρώνη» από Πειραιά για Πρίντεζι και μετά με τραίνο μέχρι το Μόναχο. Στον Πειραιά, μαζί με το εισιτήριο καταστρώματος, τους έδιναν και μια σακούλα τρόφιμα και μέσα στο καράβι δικαιούταν ο καθένας να πάρει δύο γεύματα. Ένα πιάτο μακαρόνια και ένα πιάτο φασόλια. Στο Πρίντεζι τους περίμενε μια επιτροπή, η οποία τους οδηγούσε από το λιμάνι στο τραίνο και τους μοίραζε από μια σακούλα με ψωμοτύρι και φρούτα.

Στον σταθμό του Μονάχου τους περίμεναν διάφοροι διερμηνείς που μιλούσαν από το μεγάφωνο στη γλώσσα τους, τους συμβούλευαν να κατέβουν στο υπόγειο, που ήταν δίπλα ακριβώς από τη γραμμή 11 που σταματούσε το τραίνο. Ο σταθμός του Μονάχου εί-

Ο «Κολοκοτρώνης», 1962. Αρχείο Διονυσίας Χατζηγιάντα.

Στο λιμάνι του Πειραιά, 1964. Αρχείο Διονυσίας Χατζηνώτα.

χε τη μεγαλύτερη κίνηση τότε. Εκτός από τους εργάτες που έφθαναν, μαζεύονταν και οι συγγενείς και οι φίλοι που τους περίμεναν. Για να μην περιφέρονται τα κοπάδια των εργατών στους δρόμους και στον σταθμό, τους πήγαιναν στο υπόγειο αυτό, που ήταν περίπου πεντακόσια μέτρα και χωρούσαν περίπου χίλια άτομα. Έβαλαν ξύλινους πάγκους, τραπέζια, ράφια, ακόμη και κρεβάτια για να μπορέσουν να κοιμηθούν κάποιοι που θα ταξίδευαν την άλλη μέρα για τον τόπο όπου είχαν συμβόλαιο. Εκεί κάτω τους πρόσφεραν από ένα πιάτο ζεστό φαγητό, καφέ και από ένα σακουλάκι τρόφιμα για το επόμενο ταξίδι. Από το υπόγειο αυτό γινόταν η διανομή προς τα πού θα πήγαινε ο καθένας.

Ένας δεύτερος τρόπος να έρθουν στη Γερμανία ήταν οι ατομικές προσκλήσεις. Αν κάποιος γνωστός ή συγγενής που ήταν ήδη στη Γερμανία έβρισκε μια φίρμα που έπαιρνε εργάτες, έδινε τα ονόματα που ήθελε να φέρει, γινόταν η ατομική πρόσκληση, πήγαινε στα γραφεία Ευρέσεως Εργασίας και, αφού περνούσε από γιατρούς, έφευγε μαζί με την αποστολή. Στη φίρμα που υπέγραφαν το συμβόλαιο έπρεπε να δουλέψουν υποχρεωτικά τον πρώτο χρόνο.

Ο τρίτος τρόπος να έρθουν ήταν με τουριστικό διαβατήριο που ίσχυε τρεις μήνες. Έπρεπε να βρούνε μόνοι τους δουλειά, να τους

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ
ΤΜΗΜΑ Ι

1963

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

«Περί των όρων του ταξιδιού των εις Δυτικήν Γερμανίαν μετακινουμένων Έλλήνων Εργατών».

- Έκαστος ύποψήφιός εργάτης ό οποίος μετακινείται δι' έργασίαν, από την Έλλάδα εις την Δυτικήν Γερμανίαν πρέπει να γνωρίζη, σχετικώς με τό ταξίδι του τα εξής :
1. Θα ταξειδεύση από τόν Πειραιά εις τό Πρίντεζι (Ίταλίας) με δωρεάν εισιτήριο καταστρώματος. Μόνον όσοι επιθυμούν να ταξειδεύσουν εις άλλην θέσιν ύποχρεοούνται εις τήν καταβολήν τής διαφοράς του εισιτηρίου.
  - Τονίζεται πάντως ότι τούτο είναι έντελώς προαιρετικόν.
  2. Η διατροφή κατά τήν διάρκειαν του ταξιδιού παρέχεται τελείως δωρεάν και περιλαμβάνει.

Α) Κρύα γεύματα.

- α) Μίαν μεγάλην και δύο μετρίας κονσέρβας κρέατος (CORNEB BEEF ή χοιρινό).
- β) 2 κιλό φρούτα νωπά
- γ) 1 1/2, κιλό άρτου
- δ) νεοκαφέ διδ δύο φλιτζάνια

Η άνωτέρω κρύα τροφή χορηγείται εις τόν Πειραιά υπό του Πρακτορείου του κ. Κοκκίνου (δόδος Παλαιολόγου 3 Τερψιθέα) έντελώς δωρεάν

Β) Είς τό πλοιον δικαιούται να λάβη, έκαστος, επίσης δωρεάν :

- α) ένα πιάτο μακαρόνια με ντομάτα σάλτσα και τυρί
- β) ένα πιάτο ρύζι με ντομάτα και τυρί
- γ) ένα πιάτο σούπα φασόλια και
- δ) έναν καφέ.

Γ) Είς τό Πρίντεζι (Ίταλίας) χορηγείται επίσης δωρεάν :

- α) Ένα κιλό άρτου και
- β) ένα μεγάλο κουτί τυρί.

Δ) Είς τό Μόναχον (Γερμανία) ό εργάτης λαμβάνει ένα άκόμα γεύμα δωρεάν.

Τέλος ό Έλλην εργάτης πρέπει να γνωρίζη ότι εις τὰ δωρεάν έξοδα ταξιδιου συμπεριλαμβάνεται ή μετακίνησις του έντός τής Δυτικής Γερμανίας μέχρι του τόπου τής άπασχολήσεώς του.

ΕΚ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Π Ρ Ο Σ Ο Χ Η

Κανονικῶς μία ἡμέρα μετὰ τὴν ἰατρικὴν σας ἐξέτασιν, δέον ὅπως μεταβῆτε χωρὶς καθυστέρησιν διὰ τὴν ὑπογραφήν συμβολαίου εἰς τὴν Γερμανικὴν Ἐπιτροπὴν Δωδεκανήσου 13 Θεσσαλονίκη ἀφοῦ προηγουμένως τακτοποιήσητε τὸ διαβατήριόν σας.

1) Λέοντος Σοφοῦ 22 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

Γραφεῖον Νο 1

(παράρτημα τῆς Γερμ. Ἐπιτρ.
Λέοντος Σοφοῦ 22)

Διὰ ἀποτελέσματα Ἰατρικῆς ἐξετάσεως (12 ὥρα μεσημέρι).

- » Προετοιμασίαν ἀναχωρήσεως.
- » τὴν πληρωμὴν τοῦ εισιτηρίου τῆς σιδηροδρομικῆς διαδρομῆς Θεσ)νίκης – Πειραιῶς μέχρι τὰ σύνορα τὰ Ἑλληνο – Ἰταλικά σύνολον 380 δρχ. (συμπεριλαμβάνομένης καὶ τῆς ἀξίας τῆς χρήσεως ἑνὸς λαστοιχένιου στρωματέξ με μαξιλάρι μέσα στὸ πλοῖο δι' ὅλην τὴν διαδρομὴν μέχρι Ἰταλίαν.
- » Ἐλεγχον Διαβατηρίων.

2) Νὰ ὑπογράψητε τὸ συμβόλαιόν σας χωρὶς καθυστέρησιν εἰς

Γερμανικὴν Ἐπιτροπὴν

Δωδεκανήσου 13
(3ος ὄροφος)

Θ Ε Σ) Ν Ι Κ Η

3) Τὸ εισιτήριόν σας ἀπὸ τὰ Ἑλληνοἰταλικά σύνορα θὰ εἶναι δωρεάν μέχρι τὸν τόπον προορισμοῦ εἰς Γερμανίαν καθὼς καὶ ἓνα δέμα τροφοδοσίας, τρία δελτία, δίδοντας δικαίωμα εἰς τρεῖς μερίδας φαγητὸ ἐντὸς τοῦ πλοίου καὶ ἓνα ἑλληνικὸ ζεστὸ καφέ ποῦ θὰ λάβητε στὸν Πειραιᾶ ΔΩΡΕΑΝ ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν Ἐπιτροπὴν μόλις φθάσητε μετὰ τὴν ἀποστολὴν.

ΚΙΝΔΥΝΟΣ!!

Ὅσοι προέρχονται ἐξ ἐπαρχιῶν πρέπει νὰ παραμένουν εἰς Θεσ)νίκην, ἕως ὅτου ὑπογράψωσιν ἓν συμβόλαιον παρὰ τῆς Γερμανικῆς Ἐπιτροπῆς διότι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ μὴ συμπεριληφθοῦν εἰς τὴν προσεχὴν ἀποστολὴν.

* Συνιστοῦμεν εἰς τοὺς ἀναχωροῦντας ὅπως ἕκαστος φέρει μαζύ του μία ΜΑΛΛΙΝΗ ΚΟΥΒΕΡΤΑ διὰ τὸ ταξείδι του.

Arbeitsvertrag

ΑΤΟΜΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΙΣ ΈΡΓΑΣΙΑΣ

37

für die Beschäftigung eines griechischen Arbeitnehmers
Διά τήν απασχόλησιν Έλληνος εργαζομένου

Zwischen Lubecawerke G.m.b.H., Lübeck, Glashüttenweg 17 (Arbeitgeber)
Μεταξύ ΛΙΒΕΚΑΒΕΡΚΕ ΛΙΟΥΜΠΕΚ ΓΛΑΣΧΥΤΤΕΝΒΕΓ 17 (Εργοδότης)

vertreten durch αντιπροσωπευόμενου όπτι

und παί ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥΚ ΦΛΙΣΣΑΝΤ (Arbeitnehmer)
(Εργαζομένου)

geb. im Jahre 1929 wohnhaft in Pirgi (Kosani)
γεννηθέντος τό έτος κατοίκου

Familienstand: ledig / verheiratet / verwitwet / geschieden*)
οικογενειακή κατάσταση: άγαμος / έγγαμος / χήνος / διέξυτμένος α)

wird folgender Arbeitsvertrag geschlossen:
συνάπτεται ή ακόλουθος σύμβασις εργασίαις

§ 1
Παρ. 1

Der Arbeitgeber verpflichtet sich, den Arbeitnehmer
Ο εργοδότης υποχρεούται να απασχόληση τόν εργαζόμενον

als Hilfsarbeiterin f. Hand- und Maschinenarbeit (Bezeichnung der Tätigkeit)
ός ΕΠΟΧΩΣΤΡ. (Blech- und Papierpackungen) (Χαρακτηρισμός τής εργασίαις)
in Lübeck (Lübeck) (Ort der Beschäftigung)
έν ΛΙΟΥΜΠΕΚ (Lübeck) (Τόπος απασχολήσεως)

vom Tage des Eintreffens
από τήν ήμεραν τής άφίξεως
frühestens vom Tage des Eintreffens des Arbeitnehmers am Beschäftigungsort ab,
Τό ένωρίτερον από τής ήμέρας τής άφίξεως τού εργαζομένου εις τόν τόπον απασχολήσεως

bis zum für mindestens ein Jahr zu beschäftigen.
μέχρι τής 20 Σεπτεμβρίου 1955

Der Arbeitnehmer verpflichtet sich, während der genannten Zeit bei dem Arbeitgeber die vorbezeichnete Tätigkeit auszuüben.
Ο εργαζόμενος υποχρεούται να παρέχη εις τόν εργοδότην κατά τήν διάρκειαν τού άνωτέρω αναφερομένου χρόνου τήν ός άνω εργασίαν

§ 2
Παρ. 1

Der Arbeitnehmer erhält hinsichtlich des Arbeitsentgelts, der sonstigen Arbeitsbedingungen und des Arbeitsschutzes keinesfalls eine ungünstigere Behandlung als die vergleichbaren deutschen Arbeitnehmer — des Betriebes. *)
Ο εργαζόμενος όσον άφορά τήν άμοιβήν τής εργασίαις του, τούς άλλους όρους εργασίαις και τήν προστασίαν τής εργασίαις έν οδωμιά περιπτώσει θα τυγχάνη όμοιωνεστέραις μεταχειρίσεως από τούς Γερμανούς εργαζομένους τής αττής επαγγελματικής Ικανότητος — τής επιχειρήσεως α)

*) Nichtzutreffendes streichen
α) Διαγράφεται ότι δέν είναι σύμφωνον

§ 5
Παρ. 5

Der Arbeitgeber stellt dem Arbeitnehmer eine angemessene Unterkunft ~~(und einen gemeinsamen Verpflegungstisch)~~ zur Verfügung.
'Ο εργοδότης θέτει εις τήν διάθεσιν του εργαζομένου κατάλληλον κατοικίαν καὶ κατάλληλον διατροφήν α)

Die Unterkunft erfolgt in Einzelunterkunft / ~~Sammelunterkunft~~ mit höchstens 6 Betten/Raum (-Betten*)
'Η διαμονή εις τήν κατοικίαν είναι ατομική / ομαδική με ανώτατον θύρον ~~χωριστίου υπερβάτου~~ α)

Die Verpflegung erfolgt durch Selbstversorgung ~~oder durch einen gemeinsamen Verpflegungstisch~~ Mittagessen d. Gemeinsch. Verpflegung
'Η διατροφή γίνεται δι' ιδίου εφοδιασμού / δια κοινής κουζίνας α) ~~Μεσήμεριαν και το κοινής διατροφής~~

Unterkunft und Verpflegung werden von dem Arbeitgeber nicht kostenlos gewährt.
Κατοικία καὶ διατροφή δέν χορηγούνται δωρεάν από του Έργοδότη.

Für die Unterkunft hat der Arbeitnehmer zu zahlen: ~~täglich / wöchentlich / monatlich~~
Διά τήν κατοικίαν ὁ εργαζόμενος θά πληρώνει ἡμερησίως / εβδομαδιαίως / μηνιαίως α)

DM 25, --
ΓΜ

Für das Mittagessen hat der Arbeitnehmer zu zahlen: täglich / wöchentlich / monatlich
Διά τήν διατροφήν ὁ εργαζόμενος θά πληρώνει ἡμερησίως / εβδομαδιαίως / μηνιαίως α)

DM 1, -- (montags-freitag)
ΓΜ 1, -- (δευτέρα-παρα-
σκευή)

§ 6
Παρ. 6

Der Arbeitnehmer erhält einen bezahlten Erholungsurlaub nach den für den Betrieb geltenden Bestimmungen.
'Ο εργαζόμενος δικαιούται άδειας μετ' άποδοχών συμφώνως πρός τās διατάξεις τās λαχούσας διά τήν επιχείρησιν.

Der Urlaub beträgt nach einer ordnungsgemäßen Erfüllung des Arbeitsvertrages von 6 Monaten
'Η άδεια άνέρχεται κατ'απιν κανονικής εκτέλεσως τής εργασίας εν τή επιχείρησει του εργοδότη

in dem Betrieb des Arbeitgebers für jeden ~~arbeitslosen / vollen~~ Monat Beschäftigung 1/4 Werktag(e).
ἐν ..... μηνών δι' έκαστον άρξόμενον / συμπληρωθέντα α) μήνα άπασχόλησως εις ..... εργοδοτικού μήνα.

+ Altersabstufung:

18 - 25 Jahre = 12 Tage
über 25 - 30 Jahre = 15 Tage
über 30 Jahre = 18 Tage

§ 7
Παρ. 7

18-25 ετών = 12 ημερες
πάνω από 25-30 " = 15 "
" " 30 " = 18 "

Der Arbeitgeber übernimmt ~~die Kosten der Rückreise~~ die Kosten der Rückreise des Arbeitnehmers von dem Beschäftigungsort
'Ο εργοδότης αναλαμβάνει — σόν τας προμηθείας ταξιδίου εκ ΓΜ ..... δέν αναλαμβάνει α) τά έξοδα ταξιδίου επιτροπής του εργαζομένου από τόν τόπον άπασχόλησως

bis nach ..... deutsche Grenze (direkte Fahrstrecke)
μέχρι τών Γερμανικών συνόρων (κατευθείαν διαδρομήν)

wenn der Arbeitnehmer den Arbeitsvertrag erfüllt hat oder den Arbeitsvertrag aus Gründen, die der Arbeitgeber zu vertreten hat, nicht erfüllen kann.
έν ὁ εργαζόμενος εξέτελεσε τήν σύμβασιν του εργασίας ἢ έν δέν δύναται νά εκτελεσῇ ἡ σύμβασις εργασίας εκ λόγων όφειλομένων εις ύπατιότητα του εργοδότη.

§ 8
Παρ. 3

Für das durch diesen Vertrag begründete Arbeitsverhältnis gilt das deutsche Recht. Ansprüche aus diesem Vertrag können nicht gegen den Vertreter des Arbeitgebers, sondern nur gegen den Arbeitgeber selbst geltend gemacht werden. Für alle sich aus diesem Vertrag ergebenden Streitigkeiten sind die deutschen Gerichte für Arbeitssachen zuständig.

Διά τούς όρους εργασίας οί ότατοι έθελιωθήσαν διό τής παρούσης Συμβάσεως λοχει τό γερμανικό δικαίον. Άπαιτήσεις εκ τής Συμβάσεως ταύτης δέν δύναται νά έγερθον κατά του άντιπροσώπου του εργοδότη αλλά μόνον κατά του ίδιου εργοδότη. Δι' όλας τās εκ τής Συμβάσεως ταύτης δημιουργουμένας διαφορές άγανάδια είναι τά Γερμανικά εργατοδικεία.

*) Nichtzutreffendes streichen
α) Διαγράφεται ότι δέν είναι σύμφωνον

Im einzelnen finden die Bestimmungen des Tarifvertrages (Haustarifvertrages) Ειδικόστερον εφαρμόζονται αι διατάξεις τής συλλογικής συμβάσεως τής ΣΥΜΒΑΘΕΩΣ ΠΟΥ ΟΙ ΚΟΝ

zwischen ..... der Industrie-Gewerkschaft Metall .....
μεταξύ ..... Βιομηχανικής Συντεχνίας Μεταλλου

und ..... den Lubecawerken G.m.b.H. ....
και ..... Λιουμπέκαβέρκε

vom ..... 1. Januar 1961 .....
ἀπό ..... 1. Ιανουαρίου 1961

oder des neuen Tarifvertrages, der etwa an die Stelle des früheren Tarifvertrages treten wird, Anwendung.
ή τής νέας συλλογικής συμβάσεως ή οποια ενδεχομένης ήθελεν αποκαταστήσει τήν ως άνω συλλογικήν σύμβασιν.

§ 3
Παρ. 3

Der Arbeitnehmer erhält für seine Arbeit denselben Lohn wie ein vergleichbarer deutscher Arbeitnehmer — des Betriebes. *)
Ο εργαζόμενος λαμβάνει διά τήν εργασίαν του τās αὐτάς ἀποδοχάς μέ τόν Γερμανόν εργαζόμενον τής αὐτῆς επαγγελματικῆς
κλιάντητος — τής ἐπιχειρήσεως α) 1,75 ἀναλόγως 1,87 (DM 1,75 f.d. ersten 4 Wochen

Sein Bruttolohn beträgt hiernach zur Zeit 1,75 bzw. 1,87 DM stündlich / ~~καθημερινά~~ ^{πρώτες 4 εβδομάδες} später DM 1,87).
Ἡ ἀναθάριστος ἀμοιβή αὐτοῦ ἀνέχεται σήμερον εἰς ΓΜ ἡμερησίως / ἑβδομαδιαίως α) ΓΜ 1,75 για τις

Ferner werden wie bei einem vergleichbaren deutschen Arbeitnehmer — des Betriebes *) vergütet:
Ἐπί πλέον καταβάλλεται ἀμοιβή ὡς καί διά τόν Γερμανόν εργαζόμενον τής αὐτῆς επαγγελματικῆς κλιάντητος τής ἐπιχειρήσεως
α) ὡς ἀκόλουθος: ἡρώτες 4 εβδομάδες, ἑποστέρ 1,87 ΓΜ.

- a) Überstunden je Stunde mit 2,34 DM (Stundenlohn einschl. Zuschlag)
α) Ὑπερωρίες καθ' ὥραν ἐκ ΓΜ (Κανονικός μισθός μετά τής προσαυξήσεως)
- b) Nachtarbeit je Stunde mit 2,06 DM (Stundenlohn einschl. Zuschlag)
β) Νυκτερινή εργασία καθ' ὥραν ἐκ ΓΜ (Κανονικός μισθός μετά τής προσαυξήσεως)
- c) Sonntagsarbeit je Stunde mit 2,81 DM (Stundenlohn einschl. Zuschlag)
γ) Ἐργασία κατά Κυριακήν καθ' ὥραν ἐκ ΓΜ (Κανονικός μισθός μετά τής προσαυξήσεως)
- d) Feiertagsarbeit je Stunde mit 3,74 DM (Stundenlohn einschl. Zuschlag)
δ) Ἐργασία κατά τῆς ἑορτῆς καί ἐξαιρησίμου ἡμέρας ἐκ ΓΜ (Κανονικός μισθός μετά τής προσαυξήσεως)

Bei Akkordarbeit werden die Akkorde so festgesetzt, daß der Arbeitnehmer bei normaler Leistung unter den im Betriebe üblichen Bedingungen DM 2,35 in der Stunde verdient.
Εἰς περίπτωσιν ἐργασίας κατά μονάδα ή τιμή τής μονάδος καθορίζεται κατά τρόπον ὥστε οἱ ἐργαζόμενοι διά κανονικήν ἀπόδοσιν ὑπό τούδ συνήθεις ὄρους παραγωγῆς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει νά κερδίζουν ΓΜ καθ' ὥραν

§ 4
Παρ. 4

Die Arbeitszeit richtet sich nach den für den Betrieb geltenden Bestimmungen.
Ὁ χρόνος ἐργασίας καθορίζεται συμπῶνως πρὸς τās διατάξεις αἰτίας λαχόνον διά τήν ἐπιχείρησιν.

Die regelmäßige Arbeitszeit beträgt zur Zeit 42 1/2 Stunden ~~täglich~~ wöchentlich *) von montags - freitags
Ὁ κανονικός χρόνος ἐργασίας ἀνέρχεται πρὸς τό παρόν εἰς ὥρας ἡμερησίως / ἑβδομαδιαίως α) ἀπο δευτέρας - παρασκευῆς

*) Nichtzutreffendes streichen
α) Διαγράφεται διτι δέν εἶναι σύμφωνον

(Etwaige ergänzende Vereinbarungen)
(Ενδεχόμενα συμπληρωματικά συμφωνία)

~~Der Arbeitnehmer ermächtigt den Arbeitgeber, von seinem Arbeitslohn monatlich einen Betrag von —,50 DM einzubehalten, der vom Arbeitgeber auf ein Sonderkonto der Königlich Griechischen Botschaft in Bonn für religiöse und soziale Zwecke der in der Bundesrepublik Deutschland tätigen griechischen Arbeitnehmer überwiesen wird. Das Sonderkonto der Königlich Griechischen Botschaft in Bonn lautet: Commerzbank AG, Bonn, Zweigstelle Koblenzer Straße, Konto-Nr. 50 378.~~
(Is ist sowohl dem Arbeitnehmer als auch dem Arbeitgeber freigestellt, diese ergänzende Vereinbarung vor Unterzeichnung des Vertrages zu streichen.)

Ο εργαζόμενος εξουσιοδοτεί τον εργοδότην, όπως ενεργη χάρησαν 0,50 ΓΜ από τον μηνιαίον μισθόν του και έμβάξη αυτή εις ειδικών λογαριασμών της εν Βόννη Έλληνικής Βασιλικής Πρεσβείας διά θρησκευτικούς και κοινωνικούς σκοπούς προς όφελος των εν Γερμανία εύριστομένων Έλλήνων εργαζομένων. Ο ειδικός λογαριασμός της εν Βόννη Έλληνικής Πρεσβείας είναι ο καινοθι: Έμπορικη Τράπεζα ΑΕ, Βόννη, Υποκατάστημα Κόμπλεντσερ στράσε. Ν° Νογαριασμού 50 378.
(Ο εργοδότης ή ο εργαζόμενος δύνανται πρό της υπογραφής της συμβάσεως να διαγράψουν τό εν λόγω άρθρον.)

Μ Ε Τ Α Φ Ρ Α Σ Ι Σ

εις.τήν παρ. 1

Ο εργοδότης υποχρεούται να άπασχολήση τον εργαζομην ως βοηθητικόν εργατήν Μετάλλου εις Σάουντερν/Σάουερλαντ από την ήμέρα της άφ-
ξεως και δι' εν έτος.

εις.τήν παρ. 2

Ειδικώτερον εφαρμόζονται αι διατάξεις της Συλ. Συμβάσεως μεταξύ της ενώσεως εργοδοτών Μεταλλοβιομηχανιών Νορτρχαϊμ - Βεστηφάλια και ε της Συνομοσπονδίας εργατών βιομηχ. Μετάλλου από 29.12.1958.

1960
ATHEN

Sundern, den 20. 2. 1964
Ort und Datum
Τόπος και ήμερομηνία

ATHE 27 MAR 1964
Ort und Datum
Τόπος και ήμερομηνία

Unterschrift des Arbeitgebers
Υπογραφή εργοδότη

Unterschrift des Arbeitnehmers
Υπογραφή εργαζομένου

Durchgangsvermerk
der Deutschen Kommission
in Griechenland
Θεώρησις της Γερμανικής
Έπιτροπής εν Ελλάδα

Durchgangsvermerk
des Griechischen Arbeits-
ministeriums
Θεώρησις του Έλληνικού
Υπουργείου Έργασίας

Bundesanstalt für Arbeitsvermittlung
und Arbeitslosenversicherung
Deutsche Kommission
in Griechenland

Handwritten signature

κάνουν την ατομική πρόσκληση, να φύγουν πίσω στην Ελλάδα και να ξανάρθουν νόμιμοι πλέον. Μερικοί τα κατάφεραν να βγάλουν άδεια εργασίας ακόμη και με τουριστικό διαβατήριο χωρίς να γυρίσουν πίσω. Αν η φίρμα που τους προσλάμβανε τους χρειαζόταν οπωσδήποτε, τα κατάφερε ο εργοδότης να τους βγάλει την άδεια παραμονής. Αυτό βέβαια ήταν λίγο δύσκολο, γιατί οι αρχές απόφευγαν να ανοίξουν και τέτοιους δρόμους εισροής.

Τίποτε πια δεν τους κρατούσε τους νέους από δεκαοχτώ μέχρι τριανταπέντε χρονών —μόνον αυτές τις ηλικίες προέβλεπε η συμφωνία. Δεν σκέφτηκαν ούτε γονείς, ούτε παιδιά, ούτε τίποτα και βούτηξαν στα βαθιά νερά, κι ας μην ήξεραν κολύμπι. Ήρθαν λοιπόν και σκορπίστηκαν σε όλες τις γωνιές της Γερμανίας, και η μόνη χαρά τους ήταν ο φάκελος με το βδομαδιάτικο.

Εγώ ήρθα με δανεικά χρήματα στη Γερμανία. Δούλευα στην Κατερίνη στους οπωρώνες όλη μέρα και κανείς δεν είχε χρήματα να με πληρώσει. Μου λέγανε όλοι «γράψα και, όταν πουληθούν τα φρούτα, θα σε πληρώσουμε». Είχα ένα μπλε τεφτέρι που έγραφα τα βερεσέδια. Όταν ήρθα στη Γερμανία, το πήρα μαζί μου, το κράτησα ένα χρόνο και μετά το έσκισα και το πέταξα.

Στην Ελλάδα ήμουν ένας από τους πρώτους οικοδόμους, αλλά την εποχή εκείνη η οικοδομή περνούσε κρίση. Κανείς δεν μπορούσε να ξεπληρώσει τα χρέη του, κι εγώ δεν είχα να αγοράσω ούτε την ξυλία για τις σκαλωσιές.

Έτσι έφυγα το '60, με την προοπτική να δουλέψω για λίγο για να μπορέσω να αγοράσω την ξυλεία και να γυρίσω. Αντί όμως για λίγο, έμεινα εικοσιπέντε χρόνια.

Αν δεν έφευγα τότε, τώρα θα ήμουν πιο επιτυχημένος, γιατί άρχισαν να στέλνουν χρήματα οι μετανάστες, και οι γέροι έκτιζαν τα σπίτια των παιδιών τους. Οι οικοδόμοι που μείνανε θησαυρίσανε. Όταν γύρισα, βρήκα τα τσιράκια μου εργολάβους με περιουσίες, ενώ εγώ έμεινα εργάτης στη Γερμανία.